

Міністерство освіти і науки України

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Кафедри екологічного, земельного та аграрного права

**КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ АГРАРНОГО, ЗЕМЕЛЬНОГО ТА
ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА: 20 РОКІВ РОЗВИТКУ**

Матеріали «круглого столу»

За редакцією *М.В. Краснової та Т.О. Коваленко*

Київ, 27 травня 2016 року

Київ
2016

УДК 349.6
ББК 67.307

За зміст та якість матеріалів відповідальність несуть автори публікацій

Конституційні засади аграрного, земельного та екологічного права: 20 років розвитку: матеріали «круглого столу» (м. Київ, 27 травня 2016 року) / за ред. М.В. Краснової, Т.О. Коваленко; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Чернівці: Кондратьєв А.В., 2016. – 377 с.

ISBN 978-966-7957-18-6

Збірник містить статті і тези наукових доповідей учасників «круглого столу», присвячені питанням формування та розвитку в Україні наукових осередків аграрного, земельного та екологічного права, конституційно-правовим категоріям в науках аграрного, земельного та екологічного права, перспективам розвитку аграрного, земельного та екологічного права у контексті конституційної реформи в Україні, ролі аграрного, земельного та екологічного права України у подоланні наслідків аварії на Чорнобильській АЕС.

Розраховано на науковців, фахівців у галузі права, студентів юридичних вищих навчальних закладів та всіх, хто цікавиться проблемами аграрного, земельного та екологічного права України.

УДК 349.6
ББК 67.307

З М І С Т

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК В УКРАЇНІ НАУКОВИХ ОСЕРЕДКІВ АГРАРНОГО, ЗЕМЕЛЬНОГО ТА ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА	9
<i>Андрейцев В.І.</i> Екологічне право України: розвиток наукових доктрин.....	9
<i>Єрмоленко В.М.</i> Питання корпоративної етики в окремих сферах юридичної науки.....	28
<i>Уркевич В.Ю.</i> Про розвиток науки аграрного права в Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого.....	31
<i>Коваленко Т. О.</i> Кафедра трудового, колгоспного і земельного права юридичного факультету Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка: становлення та розвиток (1972 -1987).....	35
<i>Ковальчук Т.Г., Коваленко Т.О.</i> Кафедра трудового, земельного та екологічного права юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка: відновлення та розвиток (1996-2011).....	42
<i>Мірошниченко А.М., Коваленко Т.О.</i> Кафедра земельного та аграрного права юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка: сучасний стан та перспективи розвитку (2011-2016).....	51
<i>Марченко С.І.</i> Аграрно-правові ідеї в наукових працях професора Миронця Івана Макаровича.....	59
КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ КАТЕГОРІЇ В НАУЦІ ЗЕМЕЛЬНОГО ПРАВА	
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНОГО ПРАВА У КОНТЕКСТІ КОНСТИТУЦІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ	62
<i>Шульга М.В.</i> Охорона земель як конституційно-правова категорія.....	62
<i>Носік В.В.</i> Конституційні основи стратегії розвитку земельного та аграрного права в Україні.....	64
<i>Кулинич П.Ф.</i> Природокористування та правова система України: проблема диференціації та інтеграції правового регулювання.....	67
<i>Бондар О.Г.</i> До питання про реалізацію конституційних положень щодо землі як об'єкта права власності Українського народу у чинному земельному законодавстві.....	70
<i>Вівчаренко О.А.</i> Тенденції розвитку земельного права у контексті конституційної реформи в Україні.....	73
<i>Сидор В.Д.</i> Концептуальна парадигма конституційних основ земельного ладу.....	78
<i>Каракаш І.І.</i> Щодо конституційних засад набуття і реалізації права власності на землю в Україні.....	81

<i>Барабаш Н.П.</i> Деякі аспекти обґрунтування змісту поняття категорії земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення.....	85
<i>Бахуринська М.М.</i> Законодавчі засади надання земельної ділянки для потреб державно-приватного партнерства.....	88
<i>Гавриш Н.С.</i> Ґрунти як самостійний об'єкт у правовому полі Конституції України.....	91
<i>Засць О.І.</i> Поняття та види володіння землею в Україні.....	94
<i>Ігнатенко І.В.</i> Конституційне забезпечення публічних та приватних інтересів при здійсненні містобудівної діяльності.....	97
<i>Ковальчук Т.Г.</i> Державна земельна політика як гарантія правопорядку у сфері земельних відносин.....	100
<i>Костяшкін І.О.</i> До питання відчуження земель товарного сільськогосподарського призначення в Україні.....	103
<i>Кононов В.В.</i> Напрямки вдосконалення нормативно-правового регулювання ведення Державного земельного кадастру.....	107
<i>Лісова Т.В.</i> Актуальні питання правової регламентації відновлення земель.....	110
<i>Настіна О.І.</i> Децентралізація влади та власність на землю територіальних громад: проблеми та перспективи їх вирішення.....	113
<i>Пащенко О.М.</i> Конституційний принцип «власність зобов'язує» у земельному законодавстві.....	115
<i>Рахнянська Т.О.</i> Законотворчі тенденції реформування функції державного контролю у сфері використання та охорони земель у контексті конституційних перетворень.....	118
<i>Ріпенко А.І.</i> Теоретичні та практичні проблеми функціонування Державного земельного кадастру.....	121
<i>Третяк Т.О.</i> Правила про відшкодування шкоди як критерії добросусідства.....	125
<i>Буракова А.М.</i> До питання про розмежування юрисдикції судів у земельних спорах.....	128
<i>Гречківська М.І.</i> Формування земельної ділянки як об'єкта права власності крізь призму конституційних гарантій права власності на землю.....	131
<i>Зубрицький О.В.</i> Мораторій на обіг земель сільськогосподарського призначення як обмеження конституційних прав людини.....	133
<i>Кузьменко Н.О.</i> Проблеми визначення підвідомчості справ щодо оскарження рішень органів місцевого самоврядування у сфері земельних правовідносин.....	137
<i>Кулинич А.П.</i> Міська територіальна громада – новий суб'єкт земельних відносин в Україні.....	141

КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ТА ПРИВАТНИХ ІНТЕРЕСІВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ігнатенко І. В.,

кандидат юридичних наук
асистент кафедри земельного та аграрного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Системні характеристики держави, які складають її «візитну картку», містяться в Основному Законі. Відповідно до якого Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою. Соціальна держава визнає цінність людини, його прав і свобод незалежно від його положення і статусу. Така держава також передбачає забезпечення рівного доступу до благ, необхідних для існування і розвитку людини. Існуюча і законодавчо закріплена система прав на землю повинна забезпечувати основу життєдіяльності людей та має бути спрямована на створення умов для гідного життя і вільного розвитку особистості.

У соціальній державі поєднання влади і свободи ґрунтується на принципах справедливості, обґрунтованості та законності. Кожному громадянину гарантується весь комплекс прав і свобод, одним з найважливіших елементів якого є конституційне право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та вільний доступ до екологічної інформації (ст. 50 Конституції України), підкріплене обов'язком кожного не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодовувати завдані ним збитки (ст. 66 Конституції України). Поки рано вести мову про еколого-правову державу, але екологічна функція повинна знайти відображення і послідовно матеріалізуватися в змісті діяльності України як соціальної держави. Право кожного на гідне життя взаємопов'язане з обов'язком держави збалансувати публічні та приватні інтереси в екологічній сфері, в т.ч. в сфері забудови, забезпечити реалізацію публічного інтересу, спрямованого на створення і підтримання сприятливого навколишнього природного середовища. Держава через закріплення в нормативно-правових актах природоохоронного механізму і його функціонування створює умови для здійснення громадянами своїх прав.

Специфіка використання природних ресурсів в процесі містобудівної діяльності, своєрідність якої виражається в природоперетворенні, обумовлює її ресурсозалежний характер. Базові основи правового регулювання забудови земель складають норми екологічного (в т.ч. природоресурсного) права. Їхній зміст багато в чому визначається принциповою позицією держави до тих, що використовуються, трансформуються у процесі будівництва об'єктів, ресурсів природи. Значну роль в забезпеченні гідного, благополучного життя людини виконують передбачені в законодавстві еколого-правові вимоги, закріплені, перш за все, в нормах екологічного і містобудівного законодавства.

З метою забезпечення благополуччя і процвітання держави, виходячи з принципу відповідальності перед нинішнім і майбутніми поколіннями,

нормативно-правові акти в сфері надро-, лісо-, водокористування ґрунтуються на публічному інтересі. Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони проголошені об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією (ст. 13 Конституції України). Публічні інтереси полягають в тому числі в забезпеченні збереження природних властивостей і унікальних характеристик винятковості названих об'єктів і їх раціонального використання. Отже норми законодавства про надра, лісового і водного законодавства містять вичерпний перелік випадків, коли держава може надати відповідний природний об'єкт (його частину) окремим особам для будівництва будівель і споруд.

Забудова земель з використанням таких природних об'єктів, як лісові ділянки, надра, водні об'єкти, призводить, як правило, до безповоротного знищення чи погіршення якісного стану відповідних природних ресурсів. У зв'язку з цим діяльність з будівництва держава оцінює в цілому як небажане і таке, що не відповідає основним функціям названих природних об'єктів (захисним, санітарно-гігієнічним, оздоровчим і іншим), їх глобальному екологічному значенню.

Земля, будучи фундаментом життєзабезпечення, виконує різні функції. Належне використання земель не тягне за собою втрату їх призначення і не пов'язане з їх безповоротним вилученням. Земельне законодавство характеризується встановленням широкого кола можливих прав на земельні ділянки, включаючи право власності. Воно не містить загальної заборони на використання земель з метою забудови, але водночас використовує інші механізми обмеження містобудівної діяльності (категоризацію земель, зонування територій, резервування земель та інші).

Статтею 14 Конституції України закріплено, що земля є основним національним багатством, яке перебуває під особливою охороною держави. Ця конституційна вимога адресована державі, її органам, громадянам, всім учасникам суспільних відносин. Виступаючи підґрунтям для законодавчого регулювання в даній сфері, вона зумовлює право законодавця встановлювати особливі правила, порядок, умови їх використання. Так, завдання збереження лікувальних природних ресурсів, захисту їх від передчасного виснаження, а також з урахуванням конституційно значущої цінності здоров'я громадян, визначають існування загального законодавчого обмеження, наприклад, на використання земель лікувально-оздоровчої місцевості, курортів для будівництва (допускаючи тільки зведення будівель та споруд, необхідних для експлуатації природно-лікувальних ресурсів, включаючи об'єкти інфраструктури).

Закріпленням в законодавстві еколого-правових вимог держава не тільки виконує свій конституційний обов'язок щодо забезпечення гідного життя людини, в т.ч. зі створення сприятливого для неї навколишнього природного середовища, а й певною мірою сприяє стабільності економічних відносин. Підприємці та інші суб'єкти, які використовують або передбачають

використання належних їм благ, заздальгідь знаючи встановлені правила, можуть планувати свою діяльність.

Визнання державою особистих, екологічних, культурних, соціальних та інших прав громадян виступає проявом правової, демократичної і соціальної держави. Іманентний цьому обов'язок держави надати громадянам, юридичним особам свободу в їх здійсненні з урахуванням конституційного обов'язку кожного зберігати природу і навколишнє природне середовище, дбайливо ставитися до природних багатств і інших обмежень, заснованих на конституційних принципах справедливості, обґрунтованості та законності.

В цілому невтручання в природні процеси, збереження природи в первісному вигляді і заборона здійснення містобудівної діяльності при сучасному розвитку суспільства неможливі. Діяльність по перетворенню природних об'єктів, природних ресурсів в процесі містобудування повинна здійснюватись з урахуванням законів природи і соціальної характеристики держави через розробку, ухвалення та вдосконалення нормативних положень, а їх правозастосування забезпечує таку відповідність. У правовому регулюванні природокористування сьогодні головним стає забезпечення публічних і приватних інтересів при здійсненні екологічно значимої діяльності. Завдання держави у сфері забудови земель полягають в оцінці можливості максимального збереження природних об'єктів і природного середовища і її реалізація, мінімізації негативного антропогенного впливу на навколишнє природне середовище, забезпеченні права громадян на безпечне і комфортне середовище проживання шляхом будівництва (реконструкції) необхідних будівель, споруд з дотриманням природоохоронних вимог і норм, спрямованих на раціональне використання природних ресурсів.

В основі публічного інтересу під час забудови територій лежить проголошення України соціальною державою, що визначає створення нею умов для гідного життя і вільного розвитку людини і пов'язане із забезпеченням зведення економічно доступного житла, організацією соціально-екологічного комфортного проживання громадян. Гідне життя пов'язана з реалізацією конституційного права кожного на сприятливе навколишнє природне середовище і виконанням конституційного обов'язку кожного зберігати природу і взаємопов'язана з обов'язком держави забезпечувати оптимальне співвідношення публічних і приватних інтересів в сфері містобудування. Узгодженість інтересів окремих громадян, різних груп суспільства, держави і гармонізація діяльності у процесі забудови земель із загальними законами природи – мета соціальної держави.